

❁ זהירות בדיבור ❁

פרשת מטות

המשך פרשת מטות לפרשת פנחס

הרב מנחם רוקח

ממללא", נמצא דהחיותו של אדם (לנפש חיה) מתבטא בדיבור, ובהחזרת נשמתו "מחזיר נשמות לפגרים מתים", ל"נפש חיה".

יש בזה מוסר נורא לשמור על הדיבור, להזהר מכל דיבור שקר, ואפילו מגוזמאות כדאי להתרחק. בגיטין (נז.) בסוגיא קמצא בר קמצא "ששים רבוא עיירות היו לו לינאי המלך בהר המלך". [מביא במהר"ץ חיות "במדרש פרשת מטות הגירסא "ב' אלפים עיירות היו לו לינאי המלך"]. בגמ' מקשה, הלא אין רואים שם היום כזה, ומשני ארץ ישראל נקרא ארץ צבי... ולכאורה הי' יכול לשנות שהמספר גוזמא, שמצינו לפעמים כן, כמו בערכין (דף יא.) ובחולין (דף צ.), מסתמא מזכיר גוזמא רק כשהשומע מבין שהוא גוזמא, כדי לשבר את האוזן.

וכן בתפילת שחרית בהתחלה "ומודה על האמת ודובר אמת בלבבו, כגון רב ספרא (מכות כד. ברש"י שם). וכן בסיום שמונ"ע "נצור לשוני מרע... פתח לבי בתורתך, משמע ששמירת לשון סגולה להבנה בתורה. ופשוט שהיא סגולה נפלא לקבול תפלה, כדמסיים יהיו לרצון אמרי פי.

וזהו שכ' הקדושת לוי פרשתנו, לא יחל דברו "לא יעשה דבריו חולין" (רש"י), אז "ככל היוצא מפיו יעשה", הקב"ה יעשה.

בבקר מיד בקום אדם משינתו מודה להקב"ה על כח הדיבור, שבא בהחזרת נשמתו, ומפליא הקב"ה לערבב הנשמה בגוף, בכדי שיוכל לדבר. בש"ע (סי' ו') מסביר הרמ"א פירוש הברכה רופא כל בשר "ומפליא" לעשות, שכיון שברכת אשר יצר קאי על חלק הבשר ואח"כ מברך ברכת אלקי נשמה, לכן רומז על כח הדיבור שבא מעירבוב גוף ונשמה, ויש בזה פלאי פלאות, זהו ומפליא לעשות. ברמב"ם חלק נדרים ונזיר ושבועה נקרא "הפלאה". [ומעניין לרוב גירסאות ברכת התורה קודם לברכת אלקי נשמה, שעיקר הדיבור (הפלאה) הוא לדבר דברי תורה, ואח"כ אלקי נשמה שייך לדלעיל (הפלאה)].

יש בספרים שהטעם שמשה רבנו הי' כבד פה [הגם שמיד בלידתו "ותרא אותו כי טוב" (שמות ב:ב), "כשנולד נתמלא הבית כולו אורה" (רש"י)], לפי שנשמתו הי' על מדרגה גבוהה כ"כ עד שעירבובה בגוף הי' בריאה חדשה מאת הקב"ה כשנשלח לדבר לפרעה אז אמר לו הקב"ה מי שם פה לאדם... הלא אנכי ה'" (שמות ד:יא).

ומתאים לסיים ברכת אלקי נשמה "המחזיר נשמות לפגרים מתים", שקאי בפרטיות על כח הדיבור, דכתיב "ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה" (בראשית ב:ז), שמתרגם אונקלוס "לרוח

ויש כאן המשך לפרשת פנחס, שמדובר שם על בני יששכר (כ:כג) "תולע משפחת התולעי", שבט יששכר עמוד התורה, "שמה זבולון בצאתך ויששכר באהליך", אהלה של תורה. וביומא (כו.) "לא משכחת צורבא מרבנן דמורי אלא דאתי משבט לוי או משבט יששכר...", דכתיב ומבני יששכר יודעי בינה לעתים לדעת מה יעשה ישראל (דה"א יב:לב). מפרש האור החיים הק' תולע כתולעת שכל כחה בפה, כן הלומד תורה כחו בפיו. וכן אמר יעקב אבינו "אשר לקחתי מיד האמורי בחרבי ובקשתי" (בראשית מח:כב), "בחכמתי (תורה) ובתפלתי" (רש"י).

וכן ממשיך "לפוח משפחת הפוני", פוח אותיות פ"ה כדלעיל כח הפה לימוד תורה ותפלה. ויש להוסיף אות ו' רומז על וא"ו החיבור, שנים שיושבין ויש ביניהם דברי תורה שכינה שרויה ביניהם, שנאמר "אז נדברו יראי ה'" (אבות ג:ג). וממשיך האור החיים הק' כעין זה על כל בני יששכר מרומז בשמותיהם מעלתם בתורה, ומסיים "כי פה של לומדי תורה דינו ככלי שרת אשר ישרתו במ בקודש".

ויש לפרש בהנ"ל במס' שבועות שעיקר דיני שבועות ונדריים מתחיל בפרק שלישי, שבועות שנים, ובפרק רביעי שבועת העדות, ואילו בשני פרקים הראשונים מדובר על עניני טומאה וטהרה.

ולכאן איזה שייכות זאת לשבועות. ויש ליישב דכמו כן יש להקשות בחמש גופא, ויקרא (ה:א) שלשה דברים: א) נפש כי תחטא ושמעה קול אלה... "שהשביעוהו שבועה" (רש"י) אם לא יגיד...; ב) או נפש אשר תגע בכל דבר טמא, "ולאחר הטומאה יאכל קדשים או יכנס למקדש"; ג) כי תשבע לבטא בשפתים, שבועת ביטוי (ב:ד). על כל שלשה אלו יש קרבן עולה ויורד, דה"ל יותר מסודר להזכיר יחד ראשון ושלישי, דהיינו שבועות העדות ושבועת ביטוי, ואח"כ להזכיר טומאת מקדש וקדשיו, למה מזכיר טומאת מקדש וקדשיו בין שני שבועות. י"ל עפ"י אור החיים הקדוש, פיו של לומד תורה חשוב כלי שרת במקדש. לכן שבועת שקר נחשב טומאת מקדש וקדשיו. וכן נמצא במס' שבועות מתחיל בפרקים ראשון ושני בעניני טומאה וטהרה, ואח"כ עניני שבועות, להדגיש רעיון הנ"ל.

עוד שייכות זהירות הדיבור שבפרשת מטות לענינים שבפרשת פינחס, שמדובר שם על שבת (כח:ט) ויום טוב, שעניני הזהרה בדיבור חומרא יותר בשבת, וכן ביו"ט, כידוע מישעי' (גח:יג) וקראת לשבת ענג... ממצוא חפצך ודבר דבר. ופשוט שגם ביו"ט חל הזהירות, ונרמז בתפלת יו"ט, אתה בחרתנו... ורוממתנו "מכל הלשונות".

